

УДК 94:327.5(540:569.4-076)”20”
DOI <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.21>

Оксана ГОРБАЧИК

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (oksa7803@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6671-2025>

Бібліографічний опис статті: Горбачик, О. (2025). Зовнішня політика Індії в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту на початку ХХІ століття. *Українські історичні студії*, 17 (59). 197–202. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.21>

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІНДІЇ В КОНТЕКСТІ ПАЛЕСТИНСЬКО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. Метою дослідження є аналіз еволюції та особливостей зовнішньої політики Індії в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту на початку ХХІ століття, з урахуванням її геополітичних, економічних і стратегічних інтересів у регіоні та на міжнародній арені. **Методологію дослідження** становлять аналітичний, історико-порівняльний та системний методи. Аналітичний підхід дає змогу розглянути офіційні документи ООН, заяви політиків Індії та сторін палестинсько-ізраїльського конфлікту. Історико-порівняльний метод сприяє аналізу еволюції індійської позиції щодо конфлікту та відносин з його учасниками. Системний підхід забезпечує вивчення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на формування політики Індії в регіоні. **Наукова новизна** статті полягає в комплексному аналізі індійської зовнішньої політики щодо палестинсько-ізраїльського конфлікту на початку ХХІ століття. Виявлено взаємозв'язок між прагматичними економічними й безпековими інтересами Індії та її традиційною підтримкою Палестини. Дослідження доповнює наявні знання про трансформацію позиції Індії в умовах глобальних геополітичних змін. **Висновки.** Індійська зовнішня політика на початку ХХІ століття в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту характеризується спробами балансувати між історичною підтримкою Палестини та стратегічним партнерством з Ізраїлем. Індія, як одна з країн, що активно підтримували рух за незалежність Палестини у другій половині ХХ століття, зберігала свою позицію на підтримку дводержавного рішення, виступаючи за мирне врегулювання конфлікту. Водночас розвиток економічних і військових зв'язків з Ізраїлем після встановлення дипломатичних відносин у 1992 році значно вплинув на пріоритети індійської дипломатії. Делі прагне уникати однозначного вибору між сторонами конфлікту, орієнтуючись на прагматичні інтереси. Таким чином, індійська політика щодо палестинсько-ізраїльського конфлікту демонструє баланс між ідеологічними принципами та прагматизмом, що дає змогу Делі підтримувати різнопланові відносини, зберігаючи вплив у регіоні та на міжнародній арені.

Ключові слова: Індія, Ізраїль, Палестина, палестинсько-ізраїльський конфлікт.

Oksana HORBACHYK

PhD (History), Associate Professor at the Department of the World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (oksa7803@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6671-2025>

To cite this article: Horbachyk, O. (2025). Zovnishnia polityka Indii v konteksti palestynsko-izraїl'skoho konfliktu na pochatku XXI stolittia. [India's foreign policy in the context of the Palestinian-Israeli conflict at the beginning of the 21st century]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 17(59). 197–202. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.21> [in Ukrainian].

INDIA'S FOREIGN POLICY IN THE CONTEXT OF THE PALESTINIAN-ISRAELI CONFLICT AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Summary. *The purpose of the study is to analyze the evolution and peculiarities of India's foreign policy in the context of the Palestinian-Israeli conflict at the beginning of the twenty-first century, taking into account its geopolitical, economic and strategic interests in the region and in the international arena. The research methodology is based on analytical, historical and comparative, and systematic methods. The analytical approach allows us to consider official UN documents, statements by Indian politicians and parties to the Palestinian-Israeli conflict. The historical-comparative method helps to analyze the evolution of India's position on the conflict and relations with its participants. The systematic approach provides a study of the impact of external and internal factors on the formation of India's policy in the region. The scientific novelty of the article lies in a comprehensive analysis of Indian foreign policy towards the Palestinian-Israeli conflict at the beginning of the XXI century. The article reveals the relationship between India's pragmatic economic and security interests and its traditional support for Palestine. The study adds to the existing knowledge about the transformation of India's position in the context of global geopolitical changes. Conclusions. Indian foreign policy at the beginning of the 21st century in the context of the Palestinian-Israeli conflict is characterized by attempts to balance between historical support for Palestine and strategic partnership with Israel. India, as one of the countries that actively supported the Palestinian independence movement in the second half of the twentieth century, maintained its position in support of a two-state solution, advocating a peaceful resolution of the conflict. At the same time, the development of economic and military ties with Israel after the establishment of diplomatic relations in 1992 has significantly influenced the priorities of Indian diplomacy. New Delhi seeks to avoid a clear choice between the parties to the conflict, focusing on pragmatic interests. Thus, India's policy towards the Palestinian-Israeli conflict demonstrates a balance between ideological principles and pragmatism, which allows Delhi to maintain diverse relations while maintaining influence in the region and on the international stage.*

Key words: *India, Israel, Palestine, Palestinian-Israeli conflict.*

Постановка проблеми. Індійська зовнішня політика в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту на початку XXI століття є важливим об'єктом дослідження, оскільки вона відображає складну взаємодію національних інтересів, ідеології та глобальних тенденцій міжнародних відносин. Індія, яка історично підтримувала палестинців, починаючи з часів руху неприєднання, за останні десятиліття змінила підхід, поступово налагоджуючи відносини з Ізраїлем. Ця трансформація викликає інтерес через її зв'язок з ширшими геополітичними змінами, як-от зростання ролі Індії у світі та її прагнення до статусу глобального гравця. Досліджуваний період характеризується зміцненням співпраці між Індією та Ізраїлем у таких сферах, як оборона, технології та сільське господарство, що створює нові можливості для вивчення двосторонніх відносин. Водночас Індія продовжує дотримуватися своєї підтримки палестинців в Організації Об'єднаних Націй (ООН) та інших міжнародних організаціях. Такий баланс між двома сторонами відображає її прагнення уникнути конфронтації та залишитися в нейтральному статусі. Це дає змогу Індії зміцнювати свої позиції як у регіоні, так і на світовому рівні. Таким чином, дослідження цієї теми дає можливість не лише краще зрозуміти еволюцію індійської зовнішньої політики, але й виявити вплив регіональних та глобальних чинників на її формування.

Аналіз досліджень. Історіографія дослідницької теми є багатоплановою та включає аналіз широкого спектра джерел, пов'язаних із зовнішньополітичними підходами Індії до близько-східного регіону. Значна частина зарубіжних праць розглядає еволюцію індійської дипломатії, яка пройшла шлях від традиційної підтримки палестинського народу, що базувалася на принципах антиколоніалізму та неприєднання, до поступового зближення з Ізраїлем у рамках прагматичної політики національних інтересів. Зокрема, у дослідженнях індійських авторів відзначається, що після встановлення дипломатичних відносин між Індією та Ізраїлем у 1992 році індійська політика в цьому напрямі стала відображенням балансу між прагненням до стратегічного партнерства з Ізраїлем і традиційною прихильністю до підтримки палестинських прав (Aripthy, 2018; Linganna, 2023; Dash, 2024). Загалом науковці аналізують це питання через

призму геополітичних, економічних і культурних чинників, що впливають на індійську зовнішню політику. Тут наявні різні підходи до оцінювання успішності індійської дипломатії у цій сфері, однак усіма визнаються її складність і багатогранність.

В українській історіографії праці з досліджуваної тематики фактично відсутні, оскільки українська наука у сфері міжнародних відносин досі була традиційно більше зосереджена на питаннях, які безпосередньо стосуються України.

Мета статті полягає в аналізі еволюції та особливостей зовнішньої політики Індії в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту на початку XXI століття з урахуванням її геополітичних, економічних і стратегічних інтересів у регіоні та на міжнародній арені.

Виклад основного матеріалу. Головна зміна в індійській зовнішній політиці на межі XX–XXI століть полягала в переході від месіанської політичної дипломатії, яка освячувала ідеалізм, до орієнтації на реалізм. Індія почала просувати такі цінності, як пацифізм, міждержавна співпраця та демократичне самовизначення. Це стало для неї шляхом до досягнення унікальної та незалежної позиції серед інших країн світу (Saaida, 2012).

Хоча відносини Індії з Ізраїлем розпочалися на низькому рівні ще за часів правління Індійського Національного Конгресу (ІНК), вже в роки правління Бхаратія джаната парті (БДП) і Національно-демократичного альянсу (НДА), очолюваного Атала Біхарі Ваджпаї (1998–2004 роки), вони досягли нових висот. Під час Каргільської війни 1999 року, коли пакистанські війська зайняли позиції у верхів'ях гірського масиву Каргіль, Ізраїль швидко відреагував на прохання Індії про зброю і відправив безпілотні літальні апарати, які могли знайти та ідентифікувати позиції, контрольовані пакистанцями. Він також забезпечив боєприпаси для польових гармат «Бофорс» і прилади нічного бачення, які відіграли ключову роль у конфлікті. Після цього міністр внутрішніх справ Індії Лал Крішна Адвані і міністр закордонних справ Джасвант Сінгх відвідали Ізраїль з візитами у травні та в червні 2000 року, за якими відбувся державний візит до Індії ізраїльського прем'єр-міністра Арієля Шарона у вересні 2003 року. Додатково до цього радник з питань національної безпеки Індії Бріджеш Мішра і керівники служб також відвідали єврейську країну, підкреслюючи зростаюче стратегічне співробітництво між двома державами. Коли в середині 2004 року до влади прийшов уряд Об'єднаного прогресивного альянсу під керівництвом Конгресу, він вирішив продовжити політику, яку проводила попередня адміністрація НДА, але без шкоди для традиційної підтримки Палестини з боку Індії (Aripathy, 2012).

З приходом до влади Нарендра Моді у 2014 році динаміка відносин з Ізраїлем та Палестиною набула ще більшої активізації. У січні 2016 року Ізраїль відвідала тодішній міністр закордонних справ Індії Сушма Сварадж, а в липні 2017 року Н. Моді увійшов в історію як перший індійський прем'єр-міністр, який відвідав країну. Незважаючи на те, що Н. Моді висловлювався про свій альянс з Ізраїлем більш активно, ніж будь-який попередній глава індійської держави, йому доводилося дотримуватися делікатного балансу. У лютому 2018 року він відвідав Західний берег річки Йордан, ставши першим чинним прем'єр-міністром Індії, який відвідав як Ізраїль, так і палестинські території. Отже, в епоху лідерства Н. Моді відносини Нью-Делі як з ізраїльтянами, так і з палестинцями значно покращилися (Linganna, 2023).

Обсяг оборонної торгівлі між Ізраїлем та Індією з моменту вступу Н. Моді на посаду впродовж 2015 року досяг 695 мільйонів доларів США. Ця сума була більшою, ніж обсяг торговельного обміну між двома країнами за попередні три роки. Ці зміни відповідали ставленню Індії до Ізраїлю, який тоді вже став серйозною військовою потугою і джерелом передових технологій (Saaida, 2012).

Під час візиту Н. Моді до Ізраїлю у 2017 році було підписано угоди про співпрацю в чотирьох ключових сферах, а саме: космос, керування водними ресурсами, енергетика та сільське господарство. Сторони також домовилися про створення Індійсько-ізраїльського фонду промислових досліджень і розробок та технічних інновацій у розмірі 40 мільйонів доларів. Відкриття фонду відбулося під час візиту Бен'яміна Нетаньяху до Індії у відповідь наступного року. В оборонній співпраці, яка була найміцнішою опорою відносин, основна увага стала приділя-

тися співпраці в галузі оборонних технологій через спільні підприємства як з державними, так і з приватними учасниками в різних секторах: від засобів спостереження і протиракетної оборони до вузькоспеціалізованого устаткування. Індійсько-ізраїльський проєкт сільськогосподарського співробітництва, розпочатий ще у 2008 році, став історією успіху, в рамках якого спільно по всій Індії було створено 30 «центрів передового досвіду», що поширювали інноваційну сільськогосподарську практику і розбудовували потенціал через програми відповідного професійного навчання (Saraswat, 2023).

За останні роки Індія та Ізраїль ще більше зблизилися через спільну стурбованість ісламським тероризмом. Н. Моді відкрито підтримував їхнє зростаюче стратегічне партнерство, прийнявши ізраїльського прем'єр-міністра в Нью-Делі в січні 2018 року. Б. Нетаньяху, вперше відвідуючи Індію у статусі прем'єр-міністра, назвав індійсько-ізраїльське партнерство «шлюбом, укладеним на небесах» (Pasricha, 2018).

До 2019 року Індія стала третім за величиною торговельним партнером Ізраїлю в Азії (Dash, 2024). У жовтні 2021 року Індія та Ізраїль стали членами групи "I2U2" (Індія, Ізраїль, Об'єднані Арабські Емірати та США), яка визначає привабливі проєкти та ініціативи для вирішення деяких з найбільших викликів і з особливим акцентом на спільних інвестиціях та нових ініціативах у сферах води, енергетики, транспорту, космосу, охорони здоров'я, продовольчої безпеки, сучасних технологій тощо (I2U2..., 2022). На саміті G20 у вересні 2023 року було сформовано економічний коридор «Індія – Близький Схід – Європа» (ІМЕС) для забезпечення зв'язку та сприяння торгівлі на противагу китайській ініціативі у 2013 році – «Пояс і шлях». Запропонований мультимодальний коридор повинен був з'єднати Індію з Європою через ОАЕ, Саудівську Аравію, Йорданію, Ізраїль та Грецію. Проте нинішній конфлікт ставить під сумнів долю цього маршруту (Dash, 2024).

Політику Індії щодо Палестини на початку XXI століття можна розглядати на двох різних рівнях: політичному та економічному. На політико-дипломатичному рівні Індія надавала належну підтримку палестинському народу в його прагненні до створення суверенної, незалежної і життєздатної держави, а на економічному – матеріальну і технічну допомогу палестинському уряду в його прагненні до державного розвитку. Підтримання палестинської справи здійснювалося, в тому числі, через двосторонні візити, про що свідчать перманентні політичні контакти на високому рівні між індійським і палестинським керівництвом (Aripathy, 2012).

У червні 2000 року Лал Кришна Адвані, міністр внутрішніх справ Індії, відвідав Палестину. Під час зустрічі з Ясіром Арафатом він запевнив палестинського лідера, що десятирічна дружба між Індією та Палестиною продовжиться, і висловив сподівання, що палестинський лідер досягне успіху в боротьбі за мир. Я. Арафат заявив індійському лідерові, що його відносини з Індією є сильнішими, ніж дружба. За його власними словами, «це не дружба, це братерство, і воно дуже давнє» (Aripathy, 2012).

Загалом на початку 2000-х років Індія дотримувалася так званої політики яструбиного голуба, підтверджуючи свою підтримку рішення про дві держави на багатосторонніх форумах. У цьому контексті Індія підтримала рішення Міжнародного суду ООН від 9 липня 2004 року щодо розділової стіни, яку Ізраїль побудував проти Палестини (Jaya Goklani & Sreyoshi Mitra, 2024). Згідно з цим рішенням, будівництво стіни було визнано таким, що суперечить міжнародному праву. Тому Ізраїль був зобов'язаний негайно припинити роботи зі зведення стіни та відшкодувати всю шкоду, заподіяну її будівництвом (International Court..., 2004).

20 лютого та 6 березня 2007 року Індія зробила дві офіційні заяви на підтримку угоди про створення Уряду національної єдності в Палестинській автономії (Угода Мекки). Незважаючи на рішучий протест Ізраїлю, індійський дипломатичний представник у Палестинській адміністрації зустрівся з лідером ХАМАСу Ісмаїлом Ханією. 26 травня того ж року Індія висловила стурбованість ескалацією насильства в Палестині та Ізраїлі, а також арештом обраних представників Палестинської національної ради (ПНР) (Aripathy, 2012).

Надалі президент Палестинської автономії Махмуд Аббас неодноразово відвідував Індію у 2008, 2010, 2012 та 2017 роках. За результатами цих відвідин індійським урядом була надана

фінансова допомога для розвитку Палестини. (Dash, 2024). Зокрема, у 2018 році під час візиту до Рамалли прем'єр-міністр Н. Моді висловив підтримку незалежної Палестини та відзначив, що сподівається на повернення миру в регіоні, тоді як президент Палестини М. Аббас закликав Індію підтримати багатонаціональне спонсорство майбутніх ізраїльсько-палестинських переговорів. У ході візиту обидві сторони підписали шість угод на суму близько 50 мільйонів доларів у таких сферах, як охорона здоров'я, сільське господарство, інформаційні технології та освіта. Також угоди передбачали будівництво спеціалізованої лікарні, трьох шкіл і центру для розширення прав і можливостей жінок. Тригодинна зупинка Моді в Рамаллі, яка стала першою для індійського прем'єр-міністра, тодішніми політичними оглядачами характеризувалася як спроба Делі збалансувати свої «квітучі зв'язки з Ізраїлем» (Pasricha, 2018). Тоді ж на відзнаку особливих заслуг Палестина нагородила прем'єр-міністра Н. Моді «Орденем Держави Палестина» («Великим ланцюгом») – найвищою цивільною нагородою автономії (Dash, 2018).

До останніх подій торгівля між Індією та Палестиною здійснювалася через Ізраїль, тому вичерпна торговельна статистика відсутня. Річний обсяг двосторонньої торгівлі між Індією та Палестиною у 2020 році склав 67,77 мільйонів доларів США. Згідно з даними, опублікованими Палестинським центральним статистичним бюро, індійський експорт та імпорт склали 67,17 мільйонів доларів США та 0,6 мільйонів доларів США відповідно. Також бюро повідомляло, що частка Індії в експорті Палестини тоді становила 0,06%, тоді як Індія посідала 13 місце серед країн-імпортерів Палестини з часткою 1,1% від загального обсягу імпорту Палестини (India-Palestine..., 2023).

7 жовтня 2023 року Ізраїль зазнав безпрецедентної за своїми масштабами атаки бойовиків ісламістського руху ХАМАС. Прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді різко засудив жорстокі дії ХАМАС. Він висловив однозначну підтримку Ізраїлю з боку Індії. За його словами, «ми солідарні з Ізраїлем у цю важку годину». Висловлена Н. Моді підтримка Ізраїлю викликала широкі дебати про зміну позиції Індії щодо Палестини (Sharma, 2023). 26 жовтня того ж року Генеральна Асамблея (ООН) прийняла резолюцію, яка закликала до «негайного, тривалого та стійкого гуманітарного перемир'я» між ізраїльськими силами та бойовиками ХАМАС у Газі. Показовим було те, що Індія була єдиною з країн Південної Азії, яка утрималася під час голосування за резолюцію. При цьому заступник постійного представника Індії, посол Йойна Патель заявила, що терористичні атаки 7 жовтня є шокуючими, і закликала до негайного звільнення заручників. За її словами, жертви в Газі викликають постійне занепокоєння, а криза потребує вирішення. Вітаючи поточні зусилля і підтверджуючи підтримку рішення про дві держави, вона закликала сторони до деескалації насильства і роботи над відновленням мирних переговорів по суті (UN General Assembly..., 2023).

Після цього чимало критиків в Індії стверджували, що вона різко відійшла від своєї зовнішньої політики щодо палестинської справи. Однак, як відзначають сучасні політичні спостерігачі, Індія не відмовилася від своєї заповітної зовнішньої політики. Вона лише прийняла більш прагматичний, реалістичний, напористий і незалежний підхід у своїй зовнішній політиці (Sharma, 2023).

Висновки. Індійська зовнішня політика на початку XXI століття в контексті палестинсько-ізраїльського конфлікту характеризується спробами балансувати між історичною підтримкою Палестини та стратегічним партнерством з Ізраїлем. Індія, як одна з країн, що активно підтримували рух за незалежність Палестини у другій половині XX століття, зберігала свою позицію на підтримку дводержавного рішення, виступаючи за мирне врегулювання конфлікту. Водночас розвиток економічних і військових зв'язків з Ізраїлем після встановлення дипломатичних відносин у 1992 році значно вплинув на пріоритети індійської дипломатії. Делі прагне уникати однозначного вибору між сторонами конфлікту, орієнтуючись на прагматичні інтереси. Відносини з Ізраїлем базуються на технологічній співпраці, зокрема у військовій сфері, що важливо для модернізації індійської оборонної інфраструктури. З іншого боку, Індія продовжує висловлювати підтримку Палестині на міжнародних форумах, зберігаючи авторитет серед мусульманських країн. Такий підхід відповідає концепції стратегічної автономії Індії,

яка намагається уникати залежності від зовнішніх блоків. Таким чином, індійська політика щодо палестинсько-ізраїльського конфлікту демонструє баланс між ідеологічними принципами та прагматизмом, що дає змогу Делі підтримувати різнопланові відносини, зберігаючи вплив у регіоні та на міжнародній арені.

Джерела та література

- Aripathy, Sasmita. (2012). *Indias palestine policy since 1992*. URL: <https://shodhganga.inflibnet.ac.in/handle/10603/40568>
- Dash, Satya Prakash. (2024). *Israel-Palestine Conflict: Role of India & Major Global Players*. URL: https://www.worldscientific.com/doi/10.1142/S2717541324500037?srsltid=AfmBOoprVKCZ9hFA4RJTOAnXwL9Ts-R1hE-fQ2cyk-FAszf6A_7bFQ4c
- I2U2. India, Israel, United Arab Emirates, United States. (2022). *Website of the United States Government*. URL: <https://www.state.gov/i2u2>
- India-Palestine Relations (2023). URL: <https://roiramallah.gov.in/pages.php?id=32>.
- International Court of Justice advisory opinion finds Israel's construction of wall 'contrary to international law. (2004). URL: <https://press.un.org/en/2004/icj616.doc.htm>
- Jaya Goklani & Sreyoshi Mitra. (2024). *The Israel-Palestine War and India's Foreign Policy*. URL: <https://www.ispp.org.in/the-israel-palestine-war-and-indias-foreign-policy>
- Linganna, Girish. (2023). *From Nehru to Indira & Modi: India's Evolving Approach to Israel & Palestine*. URL: <https://www.daijiworld.com/chan/exclusiveDisplay?articlesID=6215>.
- Pasricha, Anjana. (2018). *Modi Voices Support for Palestinian State in West Bank Visit*. URL: <https://www.voanews.com/a/modi-voices-support-independent-palestinian-state-visit-west-bank/4248267.html>
- Saaida, Mohammed. (2012). *India's Foreign Policy Shift towards Palestine and Israel*. URL: https://www.researchgate.net/publication/365730268_India%27s_Foreign_Policy_Shift_towards_Palestine_and_Israel
- Saraswat, Deepika. (2023). *I2U2: Change and Continuity in India's West Asia Policy*. URL: <https://mei.nus.edu.sg/publication/insight-302-i2u2-change-and-continuity-in-indias-west-asia-policy>
- Sharma, Prashant Kumar (2023). *About India's Stand on the Israel-Palestine Conflict*. URL: <https://www.sadf.online/about-indias-stand-on-the-israel-palestine-conflict-wp35>
- UN General Assembly adopts Gaza resolution calling for immediate and sustained "humanitarian truce". (2023). URL: <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142847>